

Nacional: Intervju sa visokim predstavnikom Christianom Schmidtom

Razgovarala: Zrinka Vrabec Mojzeš

Nacional: Došli ste u službeni posjet Hrvatskoj, kako ocjenjujete razgovor s premijerom Plenkovićem koji je bio vaš domaćin?

Christian Schmidt: Mislim da je razgovor s premijerom bio vrlo konstruktivan. To nije bio susret otvoren javnosti, ali razgovarali smo o situaciji u Bosni i Hercegovini i utjecaju koji ona ima na cijelu regiju.

Nacional: Jeste li zadovoljni onime što ste čuli u Zagrebu?

Christian Schmidt: Za sada samo prikupljam informacije, upoznajem se sa stavovima i različitim pogledima na situaciju u BiH. Naime – shvaćam da bez, rekao bih – dobre volje regionalnog okruženja, a to uključuje i Hrvatsku, kao razumnog partnera, naravno i Srbiju i ostale države, poput Slovenije, gdje sam također imao razgovor s predsjednikom, neće biti moguće niti postići napredak u samoj BiH. Mislim da je to dobar temelj za buduću suradnju.

Nacional: Opće je uvjerenje da se i Srbija i Hrvatska previše miješaju u unutarnja pitanja Bosne i Hercegovine, kao i da zbog svojih nacionalnih interesa sprečavaju napredak te države, prije svega u političkom smislu.

Christian Schmidt: Mislim da je vrlo važno uključiti sve zemlje regije u rješavanje te situacije. Nedavno sam razgovarao i sa srpskim predsjednikom Vučićem o toj temi. Imao sam dobar razgovor. Vidim da je namjera predsjednika Vučića približiti Srbiju članstvu u EU. A Europska unija temelji se

na europskim vrijednostima. One uključuju i vladavinu prava.

Nacional: Nekima u BiH to se nije svidjelo i kritizirali su Vas zbog tog susreta...

Christian Schmidt: Rekao bih da, ako vas ne kritiziraju u BiH, nešto nije u redu. Vrlo je zanimljivo da o svemu sa svake strane dobivate komentare. Ja sam ovdje došao kao neutralan posrednik, ali ne bez namjere da poboljšam situaciju i to ne za političare, već za narod. Zar nije zabrinjavajuće da se 70% mladih ljudi želi iseliti iz BiH? Je li to zdravo? Naravno da nije. Ponekad se pitam o kakvim se to temama uopće vode rasprave, zar ne bismo trebali sjesti i dogovoriti se kako poboljšati uvjete za život u BiH. U tom smislu vidim mogućnost pozitivnog utjecaja i Zagreba i Beograda.

Nacional: Kada ste imenovani na mjesto visokog predstavnika u BiH, najavili ste da ćete se zalagati za građansku državu, što je izazvalo negativne reakcije i u Srbiji i Hrvatskoj i među vođama nacionalnih stranka. Oštro je reagirao i ministar vanjskih poslova Hrvatske, koji je izjavio kako je funkcija visokog predstavnika ostatak prošlosti i kako BiH nije mjesto za eksperimente. Slično misli i Milorad Dodik. Jesu li Vas uvrijedile te reakcije?

Christian Schmidt: Nisam se uvrijedio. U politici sam više od 30 godina i naučio sam razlikovati rasprave o nekim starim pitanjima, od onoga što je temeljno bitno. A bitno je, ponovit ću, da se narod osjeća ugodno u vlastitoj zemlji, kao i da niti međunarodna zajednica, kao niti političari u samoj BiH ne mogu to određivati. Na građanima je da o tome odlučuju, prije svega načinom na koji glasuju. Kada sam pročitao non-paper koji je poslala hrvatska Vlada Vijeću ministara EU, sa referencom na poziciju visokog predstavnika, nije me to previše zabrinulo.

Nacional: Ostajete li pri toj tezi o izgradnji građanske države, ili se nešto u međuvremenu promijenilo? Naime, obje

zemlje – i Srbija i Hrvatska inzistiraju na tome da to još uvijek nije moguće. Da nije za to vrijeme...

Christian Schmidt: Mislim da ne možete definirati BiH kao građansku državu, bez toga da uzmete u obzir 3 konstitutivna naroda, kao što je određeno Daytonom, kao i one koji se deklariraju kao Ostali.

Nacional: Pa upravo je to i problem. Što s Ostalima?

Christian Schmidt: Što se Ostalih tiče, postoji jasna presuda Europskog suda za ljudska prava, ne samo u slučaju Sejdić-Finci već u nekoliko njih, koja treba biti implementirana. Kao što smo vidjeli, Venecijanska komisija kao i Vijeće Europe poziva se na tu odluku. Isto tako, smatram da je važno da svi građani BiH mogu glasati za svoje predstavnike, bez obzira na nacionalnost. Mislim da je pred nama puno posla, kako bismo izbjegli bilo kakvu mogućnost izborne prijevare ili zlouporabe glasova. To je važan dio rasprave koju vodimo i uvjeren sam da će se razumni narod BiH fokusirati na to i u tome će imati moju potporu.

Nacional: I SAD i EU inzistiraju na Daytonu, kao ustavnom temelju države. Mislite li da je došlo vrijeme da se Dayton promijeni, u skladu s novonastalim okolnostima i na koji način?

Christian Schmidt: Ako pogledate na vrijeme kada je potpisan Dayton, a moja politička memorija seže u ta vremena, i ako uzmete u obzir okolnosti – prva namjera Daytonu bila je zaustavljanje rata. To se dogodilo i najveći uspjeh Daytonu upravo je prestanak oružanog sukoba. Ideja da se sada sjedne i razmotri što se može učiniti bolje od toga, politički nije ostvariva. I zato sam uvjeren da sada treba raditi na poboljšanju uređenja države upravo na strukturama Daytonu, a najbolji način da se to postigne jest da BiH krene putem europskih integracija. Mislim da oni koji tvrde da imaju „vlasništvo“ nad političkom situacijom u BiH, a to je narod,

trebaju to vlasništvo i iskoristiti. A oni koji sada blokiraju institucije to ne rade. Oni samo dokazuju svoju slabost. Politički razvoj ne može se postići na način da se očekuje od svih strana izvana da donese nešto novo i nešto promijene, na tome trebaju raditi sami građani BiH. To je vrlo važna poruka, budući da ljudi očekuju puno više od međunarodne zajednice, nego od svojih vlastitih predstavnika. I natjerati ih da se pitaju – rade li oni uspješno posao za koji su izabrani.

Nacional: Jeste li bili razočarani zato jer se Milorad Dodik nije pojavio na prvom sastanku sa sva tri člana Predsjedništva, koji ste organizirali nakon stupanja na dužnost?

Christian Schmidt: Razočaranje nije politička kategorija. Dodik meni ne treba ugađati, niti ću ja ugađati njemu, ali svi mi zajedno imamo odgovornost i moramo ispunjavati svoje obveze. Na kraju – nije visoki predstavnik taj koji odlučuje, već je narod taj koji odlučuje. A ljudi žele vidjeti miroljubivu budućnost.

Nacional: Mnogi bošnjački mediji, kao i predsjedavajući Predsjedništva BiH Željko Komšić su vam zamjerili izjavu na nedavno održanoj konferenciji u Njemačkoj, kada ste rekli da predstavnike u Predsjedništvu BiH trebaju birati konstitutivni narodi, odnosno, da su Željka Komšića „više birali Bošnjaci nego Hrvati“ i da se Hrvatima „mora dati mogućnost da se osjećaju zastupljenima kako sve ne bi završilo nekim oblikom bojkota“. Mnogi su to shvatili kao podršku politici hrvatske Vlade i Dragana Čovića. Kako to komentirate?

Christian Schmidt: Mogu li na to odgovoriti jednom primjedbom? Nikada do sada nisam bio u nekoj regiji na svijetu, gdje se svaka rečenica, ili samo izviješće o situaciji, ili komentar, tumače na toliko različitih načina. Začuden sam tolikim brojem različitih interpretacija o stvarima koje uopće nisam rekao. Iz toga sam naučio da postoje ljudi u BiH koji imaju bolji uvid u ono što je u mojoj glavi i što mislim, nego ja sam.

Ponekad čitam stvari koje o sebi nisam ni znao. Moja prijateljska sugestija je – sjedite, radite svoj posao i nemojte se igrati s mojim riječima. Ti ljudi samo daju prijedloge kako zadržati status quo. S druge strane, postoje oni koji blokiraju rad institucija i ne žele preuzeti odgovornost za državu, koja proizlazi iz Daytonskog sporazuma. A to je pitanje o kojem moramo razgovarati. Više volim sudjelovati u raspravi, nego biti objekt komentara koji nemaju veze sa stvarnošću.

Nacional: I hrvatska Vlada i hrvatski predsjednik smatraju da Željko Komšić nije legitimni predstavnik hrvatskog naroda u BiH, jer je izabran glasovima Bošnjaka. Kako to komentirate?

Christian Schmidt: To je povezano s izbornom situacijom u BiH i nije na meni da to komentiram. Međutim, smatram da bi se o budućem zakonodavnom rješenju morala povesti rasprava među onima koji igraju važne uloge u BiH. Nećete od mene čuti da zastupam ovu ili onu stranu. Nisam ja taj koji će nametnuti novi izborni zakon. Budimo iskreni – 26 godina nakon Daytona postoje oni koji kritiziraju činjenicu da je međunarodna zajednica još uvijek prisutna u BiH. U isto vrijeme, isti ti ljudi govore – molim vas, implementirajte novi izborni zakon. Dobivam toliko sugestija o tome što bih trebao raditi s Bonnskim ovlastima, ponekad od istih tih ljudi koji tvrde da nam Bonnske ovlasti ne trebaju. Smatram da ponekad prvo trebate pogledati sebe, prije no što komentirate nekog drugoga. A mnogi ljudi puno više očekuju od drugih ljudi, nego od sebe samih. To je možda i jedno od ključnih pitanja u BiH. „Vlasništvo“ nad političkim procesima ne znači samo da vi sami odlučujete o sebi, nego i da čvrsto stojite iza onoga što ste odlučili. A ne da samo čekate da međunarodna zajednica, odnosno – Europska unija dođe i riješi vaše probleme. Nisam ja jedini kojeg se mora nešto pitati – ja i od ostalih tražim da nešto naprave.

Nacional: Hrvatska Vlada i predsjednik inzistiraju na promjenama Izbornog zakona, prema kojima bi samo predstavnici

konstitutivnih naroda mogli birati svog člana Predsjedništva BiH. Ima li šanse da se zakon promijeni? I za koga da glasuju oni koji se deklariraju kao Ostali? Oni nemaju svog predstavnika u Predsjedništvu...

Christian Schmidt: Jesam li u pravu kada kažem da se o toj temi raspravlja već godinama? Osobno do sada nisam bio uključen u te procese. Znam da Europska unija u tome nastoji pomoći, kao i SAD i ostale međunarodne institucije, kao i da je bilo različitih prijedloga. Kao što rekoh, nisam sudjelovao u tim razgovorima. Pričekajmo da vidimo što će se dogoditi. Ono što je sigurno – sljedeći parlamentarni izbori su u listopadu 2022. i bilo bi dobro da u međuvremenu ljudi saznaju kako mogu glasovati i kakav je sistem. Što se tiče Ostalih, kao što znate, ni tehnički, ni intelektualno nije lako uokviriti krug. Zato mislim da je nužno slijediti presudu Europskog suda za ljudska prava, u slučaju Sejdić- Finci. Moram primijetiti da se posljednjih 12 godina nije ništa promijenilo. Zašto? To pitanje ne postavljam bivšim visokim predstavnicima, već onima koji su trebali pregovarati. Sve skupa meni je to malo neugodno, jer smatram da o tome treba odlučiti narod i njihovi predstavnici.

Nacional: Spomenuli ste bojkot. Naime, srpski član predsjedništva Milorad Dodik već mjesecima blokira rad institucija BiH, sve dok se ne ukine odluka vašeg prethodnika, Valentina Inzka, da se zatvorski kažnjava sve koji negiraju genocid u Srebrenici, koji je potvrđen i odlukom Haaškog tribunala. Kako to komentirate?

Christian Schmidt: Iz koje zemlje ja dolazim? Iz zemlje koja ima puno iskustva s ratnim zločincima. Osobno sam bio aktivan prilikom osnivanja Međunarodne akademije nirnberških načela. (International Nuremberg Principles Academy) i izgradnji memorijalnog centra. Dakle – imam i neko osobno iskustvo. Neke etničke skupine gledaju na tu odluku kao presudu protiv njihovog naroda. Što nije točno. To je presuda pojedincu, individualnom ratnom zločincu. Ali, ti pojedinci koji su

počinili zločine moraju biti sankcionirani i bili su sankcionirani. Mene osobno ne iznenađuje sam taj Zakon, već način na koji se o tome govori i raspravlja. To pokazuje da društvo u cjelini nije još započelo raspravu, odnosno, možda tek nekolicina, o tome kako, znajući istinu o prošlosti, možemo izgraditi bolju budućnost. Mislim da nećete naći nikoga tko će reći da im je bilo dobro posljednjih desetljeća. Gotovo svi žele da im bude bolje. Ja gledam i slušam i očekujem sugestije svih tih ljudi o tome što bi trebalo učiniti kako bismo izbjegli nasilje u budućnosti. To je posao našeg vremena, a ne da gledamo unatrag.

Nacional: Kako mislite riješiti tu blokadu?

Christian Schmidt: Je li to na meni da riješim? Očekujem od onih koji imaju obvezu raditi za državu, da rade svoj posao. Moja prednost je da sada imam vrlo jasnu poziciju koju podupiru svi elementi međunarodne zajednice. Mislim da jedni ili drugi mogu napraviti pritisak.

Nacional: Može li Vučić u tome pomoći i utjecati na Dodika?

Christian Schmidt: Kao što sam rekao, imao sam dobar razgovor s predsjednikom Vučićem. Može li on utjecati, ne znam i ne znam je li o tome razgovarao s Dodikom.

Nacional: Milorad Dodik ne skriva svoje ambicije da izdvoji Republiku Srpsku iz BiH, čemu se protivi međunarodna zajednica. Strahujete li Vi od nekog novog sukoba, na tragu Vučićeve ideje o „srpskom svetu“ i postoji li način da se to zaustavi?

Christian Schmidt: „Srpski svet“ ne odnosi se na tu ideju „miroljubivog razlaza“ o kojem Dodik govori. Putovao sam cijelom regijom i nisam naišao ni na koga, među mojim visokopozicioniranim sugovornicima tko podupire tu ideju. Komentar koji sam najčešće čuo bio je: ne postoji „miroljubivi razlaz“. Što se tiče mog mandata u BiH, ja sam ovdje kako bih nadgledao postojanje Bosne i Hercegovine kao jedinstvene

države, u svom teritorijalnom integritetu. Iskusni ljudi ovdje kažu: budite oprezni. Razlaz u ovoj regiji znači novi rat. A mi ne želimo nove konflikte, mi želimo maksimalno olabaviti granice, jer je to europski koncept. Možda je ta europska sporost ponekad iritantna i ljuti ljude, jer ti komplicirani Europljani rade ovo i ono, ali na kraju, naš je kontinent proživio dramatično 20. stoljeće, a nakon toga proživio je i dramatično post-Titovo vrijeme na ovim prostorima, no ipak smo osigurali više od 70 godina mira unutar Europske unije. Zato kažem – recite mi koja je vaša sugestija. Mi ne živimo na Mjesecu, već u konkretnoj regiji koja je dio Europe. I zato, nemojte govoriti o razlazu, odnosno, raspadu BiH.

Nacional: Problem je da Milorad Dodik doživljava Beograd kao glavni grad Srba iz BiH, tako i Dragan Čović smatra da je Hrvatima glavni grad Zagreb. Kako se, uz takve političke vođe, uopće može govoriti o opstojnosti i jedinstvu BiH kao države i Sarajevu kao glavnom gradu države?

Christian Schmidt: Spomenuli ste da nacionalni vođe nešto doživljavaju ili misle, ali mi trebamo govoriti o stvarnosti. A stvarnost je da je Sarajevo glavni grad BiH koja se sastoji od dvaju entiteta. I to je to.

Nacional: Rekli ste da ćete učiniti sve da BiH krene putem europskih integracija i da ćete raditi na tome da mlade generacije ne vide u svima koji su druge nacionalnosti svoje neprijatelje. Kako to mislite postići ako Vas politički predstavnici BiH ne uvažavaju?

Christian Schmidt: Mi govorimo o mladim generacijama, a ne o političarima. Posjetio sam Sarajevo i regiju u vrlo dramatičnim vremenima, kojih se dobro sjećam. Htio bih se opet vratiti na moje iskustvo u mojoj zemlji – gdje se puno radilo na pomirenju i reguliranju odnosa između Francuske i Njemačke, ili na primjer, između Češke Republike i Njemačke. Moji roditelji pripadali su generaciji koja je preživjela Drugi svjetski rat. Naravno da smo mi postavljali pitanja o

prošlosti, ali puno važnije bilo je okrenuti se budućnosti. Upravo iz vlastitog iskustva znam da morate ići među mlade i s njima razgovarati. Mladi moraju znati što se dogodilo, ali isto tako bez mržnje i predrasuda prema drugima, koji nisu ništa krivi, baš kao ni oni, graditi budućnost. Smatram da tako treba raditi i u BiH, no, moram priznati da nisam previše sretan s onime što sam vidio. Naime – različiti kurikuli za škole koje pohađaju djeca iz tri konstitutivna naroda, kao i različiti narativi, nisu dobri. Naravno, nije u mojim ovlastima da to mijenjam, ali Europska unija, UN i ostali rade na tome. Bio sam nedavno u jednoj školi u Sarajevu i ugodno me iznenadila činjenica da postoje i bolji primjeri školskih kurikula. Najbitnije je da se nikoga ne uči da je bolji od onih drugih.

Nacional: Mlada gradonačelnica Sarajeva iz redova SDP-a, Benjamina Karić, trudi se raditi na pomirenju i suradnji s političarima mlade generacije. Inače, deklarira se kao Ostali. Jeste li je imali priliku upoznati?

Christian Schmidt: Jesam, razgovarao sam s njom. To su ideje koje bi trebalo dodatno razvijati. Jako mi je drago da imam nju kao partnericu u BiH. Smatram da je to smjer kojim treba ići i da je nužno da mlade generacije političara preuzmu odgovornost. Zato se nadam da će se mlade generacije koje žive u otvorenom društvu, osobito oni koji mogu otići u EU, upoznati se s novim idejama i prenijeti ih u svoju zemlju, kada se vrate. Umjesto da se nastavi s postojećim stanjem. Zato treba od BiH napraviti bolje mjesto za život, kako bi se ti mladi ljudi vraćali. Uostalom, što je s vladavinom prava u BiH? Postoje li garancije da je većina pravosudnih ili administrativnih odluka donesena bez utjecaja politike? Ako to nije slučaj, a najčešće nije, to moramo promijeniti. To je jedna od mojih dužnosti u mom mandatu, a zbog toga sigurno neću dobivati samo prijateljsku podršku, već i kritike, na koje sam navikao. Ali, na tome moramo raditi.

Nacional: Željko Komšić sudjeluje na Općoj skupštini UN-a, ali

Dodik mu negira pravo da tamo zastupa državu. Koga onda Komšić predstavlja?

Christian Schmidt: Željko Komšić je trenutačno predsjedavajući Predsjedništva, odnosno šef države. Doista je rijedak slučaj da glavnog tajnika UN-a netko optužuje zato što je na Opću skupštinu UN-a pozvao neku državu. Molim vas, nazovite glavnog tajnika UN-a i provjerite odgovor na to pitanje.

Nacional: Najavili ste da ćete primjenjivati Bonnske ovlasti – kada i u kojim situacijama?

Christian Schmidt: Nisam rekao da ću ih koristiti, ja sam samo rekao da su oni dio mog alata. Znate li onu izreku poznatog njemačkog nogometaša Franza Beckenbauera: Vidjet ćemo što će biti.

Nacional: Jeste li vidjeli film Quo vadis Aida?

Christian Schmidt: Jesam, imao sam priliku vidjeti film i razgovarati s redateljicom Jasmilom Žbanić. Film je doista impresivan, a za mene je posljednja sekvenca – koja pokazuje život nakon rata – najvažnija. U njoj vidite školu s multietničkom skupinom djece i to je ključno pitanje za mene. Što će ti mladi ljudi ponijeti u budućnost i koje oruđe im trebamo dati kako bi se ponašali drugačije od onoga što smo prije toga gledali u filmu, kada su nekadašnji školski kolege pucali jedni na druge.